

Kohti vaikuttavaa oppimista

Sivistysvaliokunta ja Kustannusosakeyhtiö Otava

8.11.2023

Kustannusosakeyhtiö Otava

- **Otava** on yli 130-vuotias kotimainen perheyritys ja Suomen suurin kirjankustannusalan toimija.
- Liiketoimintamme koostuu **yleisen kirjallisuuden** kustantamisesta ja **oppimisen palveluista**.
- Yleisessä kirjallisuudessa kustannamme kaunokirjallisuutta, tietokirjoja sekä lasten- ja nuortenkirjoja.
- Tarjoamme tuhansia tarinoita jokaiseen makuun kirjoina, e-kirjoina ja äänikirjoina.
- Henkilöstömme on keskimäärin 223 (v. 2022)
- Kirjat painetaan **Otavan Kirjapaino Oy:ssä** Keuruulla.

Oppimisen palvelut

- Olemme kotimainen oppimisen asiantuntija. Tuotamme digitaalisia ja painettuja sisältöjä ja palveluja esiopetuksesta aikuiskoulutukseen.
- Laadukkaiden oppimateriaalien avulla oppija ja opettaja saavat käyttöönsä opetussuunnitelman mukaiset digitaaliset sisällöt, jatkuvaa arviointia tukevan analytiikan sekä digikokeet.
- Olemme markkinajohtaja lukiomateriaaleissa ja toiseksi suurin peruskoulumateriaaleissa.

LUKUTAITOTYÖ JA LUKEMISEN EDISTÄMINEN ON KOKO YHTEISKUNNAN TEHTÄVÄ

- "Monipuolinen lukutaito on turvallisen yhteiskunnan, toimivan demokratian ja tasa-arvon perusta." (Kansallinen lukutaitostrategia 2030)
- Otavan missio on lukemisen kautta avartaa maailmoja
- Tarjoamme moniarvoista ja laaja-alaista kirjallisuutta ja vaikuttavia oppimisen palveluja niin vapaa-aikaan kuin koulutyöhön
- Lisäksi Otavan Kirjasäätiö tukee kirjallista työtä ja lukemisen edistämistä
- Haluamme omalta osaltamme vaikuttaa lukutaidon myönteiseen kehitykseen niin kodeissa kuin kouluissa

Oppimateriaalia kehitetään palveluna oppijalle ja opettajalle

Oppilaat ja
opiskelijat

Opettaja

Koulutuksen
järjestäjä

Kirjailijat ja
kuvittajat

Neljä haastetta, joihin tulee tarttua

Huoli lukutaidon ja osaamisen romahtamisesta on saanut kaikki puhumaan lukutaidon tärkeydestä. Samaan aikaan kunnat säästävät oppimateriaalihankinnoista. Kirjallisuudesta on tulossa harvojen etuoikeus.

Eriarvoistuminen ja monimuotoistuminen muuttavat luokkahuonetta. Samaan aikaan tätä monimuotoista lapsijoukkoa kasvattaa liian pieni määrä aikuisia ja opetusta tukevasta aineistosta tingitään.

Kustantajien ydinosaamista on kehittää koulua ja tehdä koulupäivästä sujuvampi. Huomaamme työssämme, että opettajien ja oppilaiden ääni ei kuulu päätöksenteossa.

Tekijöillä ei ole läpinäkyvyyttä tai määräysvaltaa kouluttamiseen tarvittavaan dataan tai oikeutta käytöstä saatavaan korvaukseen.

Mitä voitte tehdä, jotta lapsen oikeus monipuoliseen kirjallisuuteen toteutuu?

- Varmistakaa, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa oppimateriaalin riippumatta kunnasta, jossa hän asuu.
- Tunnistakaa kustannetun oppimateriaalin rooli. Oppimateriaali ei ole vain kirja. Se on yhdessä opettajan ja oppilaan kanssa kehitetty palvelu, joka auttaa arjessa ja välittää sisältöjen lisäksi uudenlaisia pedagogisia innovaatioita ja arvoja.
- Perukaa kirjojen arvonlisäveron nosto. Mahdollistakaa kirjallisuus kaikille.

Mitä voitte tehdä, jotta opettajalla on riittävästi aikaa kohdata lapsi yksilönä?

- Järjestäkää aikaa opettajan ja oppilaan kohtaamiseen: turvatkaa riittävän pienet ryhmäkoot ja riittävä määrä aikuisia.
- Varmistakaa, että kunnat eivät säästä opettajan työvälineissä – opetusmateriaaleissa.
- Viekää läpi perusopetukseen suunnitellut panostukset, mutta huolehtikaa, että panostus kohdistuu konkreettiseen apuun oppilaille ja opettajille.

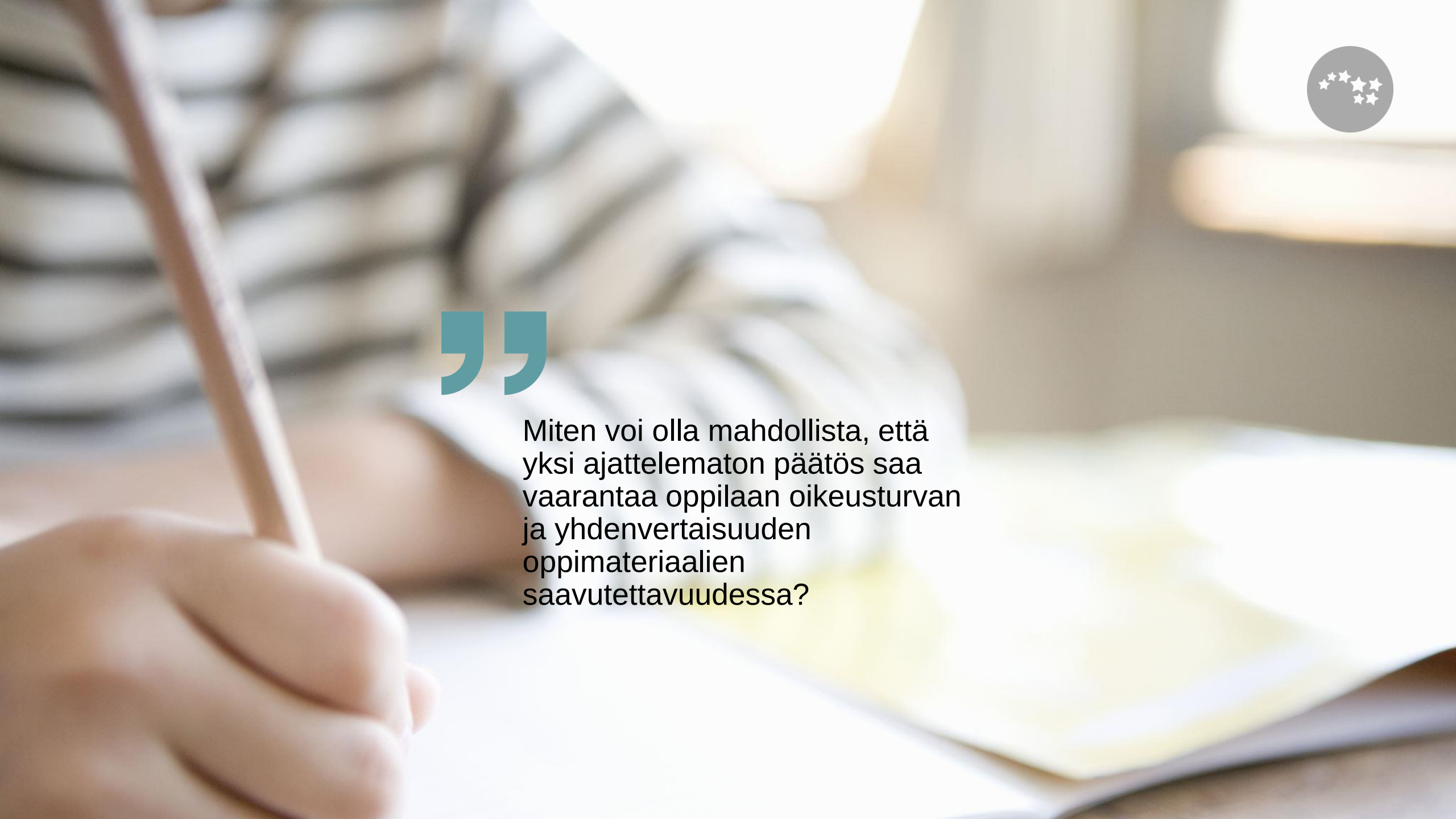
Miten voitte kehittää suomalaista koulutusta?

- Muistakaa, kenen vuoksi koulu on olemassa, ja tehkää koulua koskevia päätöksiä sen ehdoilla. Kehittäkää oppimista ja opetusta luokkahuoneesta käsin, ei hallinnosta.
- Varmistakaa, että kustantajat ja muut koulun arjen tuntevat toimijat ovat alusta asti mukana kehitystyössä.

Miten voitte varmistaa luovan työn tekijöiden oikeudet ja innovaatiot?

- Taatkaa lainsäädäntötyössä tekijöiden määräysvalta omiin teoksiin.
- Turvatkaa lainsäädännöllä, että tekijöillä pysyy läpinäkyvyys ja määräysvalta tekoälyn kouluttamiseen tarvittavaan dataan ja oikeus käytöstä saatavaan korvaukseen.
- Vastuullisia pelisääntöjä tarvitaan nyt!

Miten voi olla mahdollista, että yksi ajattelematon päätös saa vaarantaa oppilaan oikeusturvan ja yhdenvertaisuuden oppimateriaalien saavutettavuudessa?

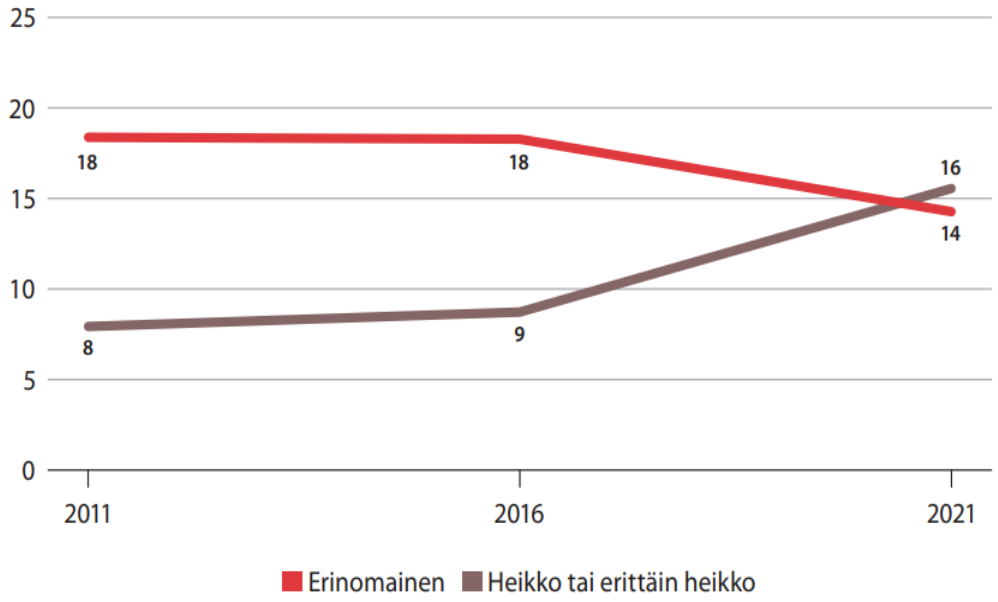
Liitteet

Taustadata: Heikkojen ja erittäin heikkojen lukijoiden osuus on kasvanut samalla kun erinomaisten lukijoiden määrä on vähentynyt*

Neljännesluokkalaisista oppilaista 14 %:lla on erinomainen ja 16 %:lla on heikko tai erittäin heikko lukutaidon taso. Vielä viisi vuotta sitten vastaavat luvut olivat 18 % ja 9 %. Tämä tarkoittaa, että **heikkojen lukijoiden määrä on lähes kaksinkertaistunut**.

Oppilaiden osaamiserot ovat kasvaneet, mikä näkyy juuri nyt koulun arjessa. Sen sijaan koulujen väliset erot edelleen pieniä. Myös tyttöjen ja poikien välinen keskimääräinen ero on pysynyt samankaltaisena.

Tavoitetila: Kehityksen suunta on käännettävä
Erinomaisten lukijoiden määrän lasku pitää saada käännettyä ja heikkojen lukijoiden määrä pitää kääntää laskuun. Jos emme tee tätä, heikkojen lukijoiden määrä seuraavilla kouluasteilla on merkittävä. Tällä on vakavia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

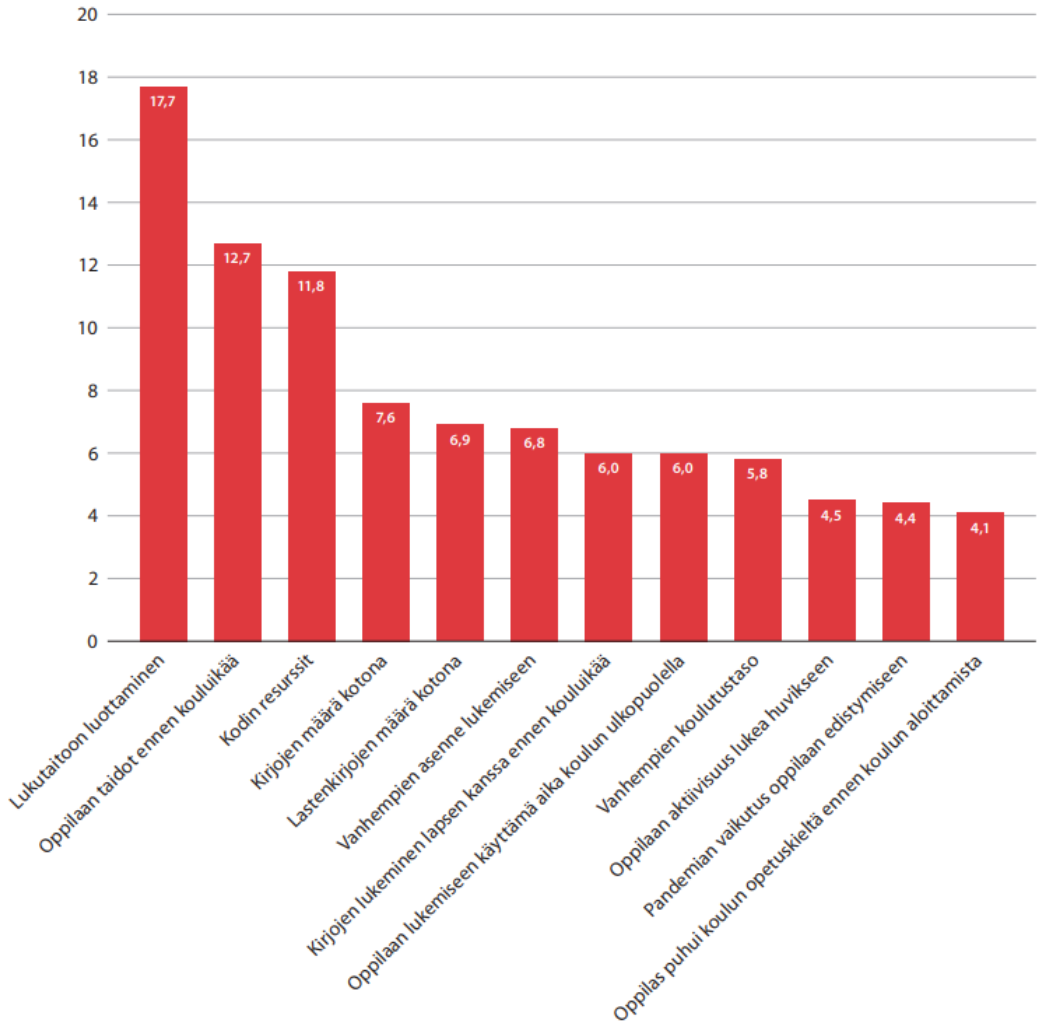
** Kansainvälisessä lasten lukutaitotutkimuksessa (PIRLS 2021) tarkastellaan neljännen vuosiluokan oppilaiden lukutaidon osaamisen tasoa ja kehitystä sekä lukutaidon kehittymiseen vaikuttavia tekijöitä. Lähde: Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus PIRLS 2021. Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.*

Taustadata: Monipuolinen lukutaito on sekä koulun että kodin tehtävä*

Kasvavat osaamiserot selittyvät pitkälti toiminnasta kotona. Tutkimusten mukaan vahva lukutaito vaatii sekä kodin materiaalisia, kulttuurisia että sosiaalisia resursseja (ks. kaavio).

Koulun tehtävä on tasoittaa näitä eroja, mutta se vaatii – etenkin nyt – panostuksia sekä oppilaan että opettajan työn tukemiseen.

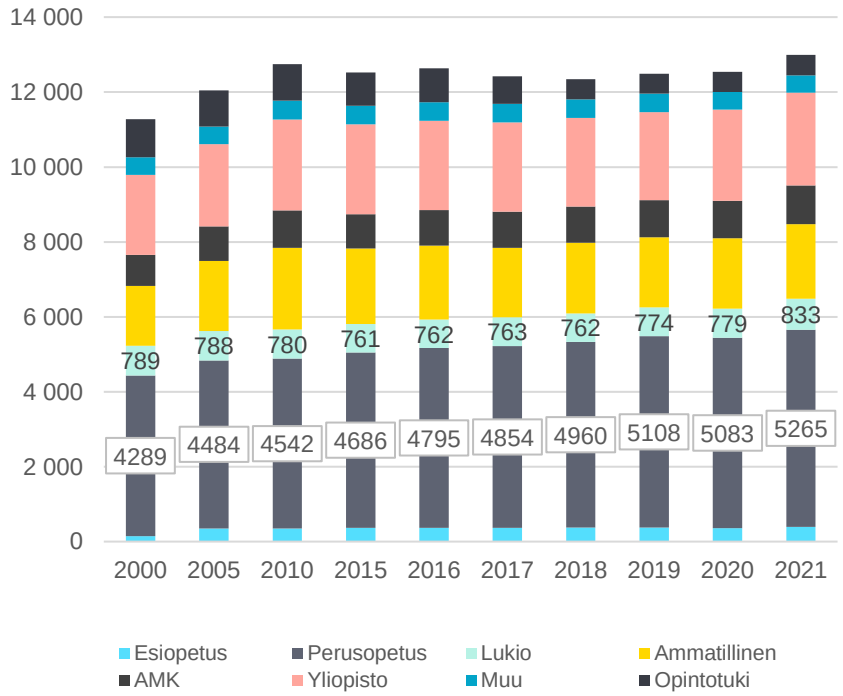
Tavoitetila: Kehityksen suunta on käännettävä. Aikuisilla on tutkitusti merkittävä rooli lukutaidon esimerkkinä, edistäjänä ja mahdollistajana. Siksi kouluille on annettava mahdollisuus kohdentaa lisää aikuisia sinne, missä sillä on suurin merkitys lukutaidon edistämisen kannalta.

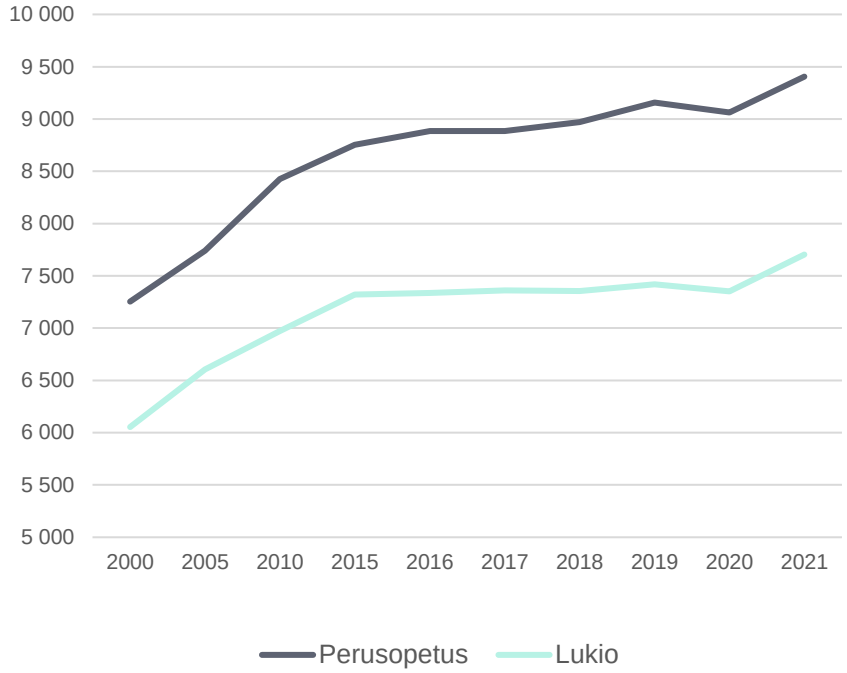
** Kansainvälisessä lasten lukutaitotutkimuksessa (PIRLS 2021) tarkastellaan neljännen vuosiluokan oppilaiden lukutaidon osaamisen tasoa ja kehitystä sekä lukutaidon kehittymiseen vaikuttavia tekijöitä. Lähde: Leino, Sirén, Nissinen & Puhakka: Puoli tuntia lukemista. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus PIRLS 2021. Koulutuksen tutkimuslaitos 2023.*

Sisällöt pääosin julkisrahoitteisia ja rahoituksen määrä on jopa hieman noussut viime vuosina

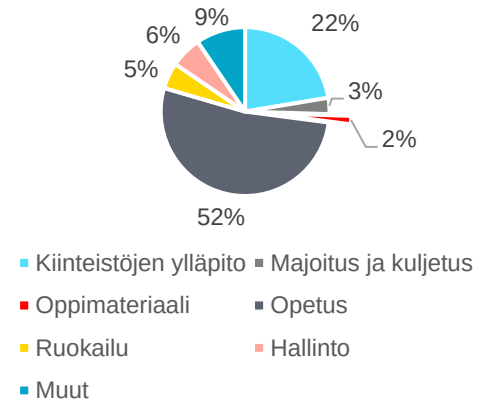
Koulutuksen käyttömenojen reaalikehitys (2021 tasolla) kohteittain (M€)

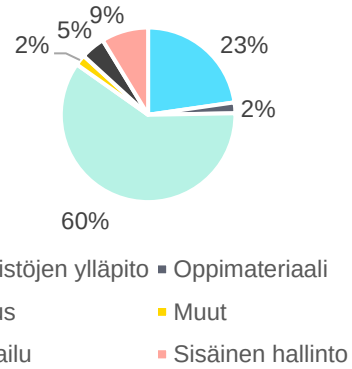
Koulutuksen reaalikustannukset (2021 tasolla) kouluasteittain (per oppilas, t€)

Peruskoulu 5,26 Mrd€ (2021)

Lukio 833 M€ (2021)

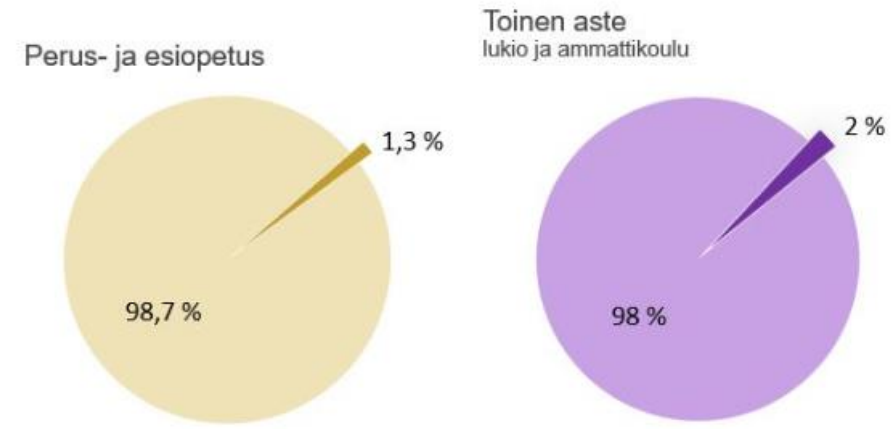
Oppimateriaalit ovat hyvin pieni osa opetustoimen kokonaiskustannuksista:
- Perusopetuksessa noin 135 € / vuosi / oppilas eli alle 0,50 €/päivä/oppilas
- Lukio-opetuksessa noin 300 € / vuosi / opiskelija eli alle 1,00 € / päivä / opiskelija

Vuoden 2021 kustannuksia nostaa:
- Lukion muuttuminen maksuttomaksi, jolloin luvuissa näkyvät aiemmin opiskelijoiden maksamat oppimateriaalit ja matkat
- Perusopetukseen suunnattu väliaikainen lisäpanostus pandemian johdosta

Lähde: Tilastokeskus (Koulutuksen käyttömenot), Opetushallitus tilastopalvelu

Taustadata: Opettaja tuntee oppilaidensa yksilölliset tarpeet parhaiten

- Koulutuksenjärjestäjä päättää vuosittaisen oppimateriaalibudjetin. Sen puitteissa koulussa tehdään päätökset siitä, milloin ja millaista oppimateriaalia kuhunkin oppiaineeseen hankitaan. **Oppimateriaalit muodostavat noin kaksi prosenttia kuntien opetuksen menoista**.
- Opettaja tuntee parhaiten oman opetusryhmänsä yksilölliset tarpeet – esimerkiksi sen, kuinka monta kielellistä tai muuta tukea tarvitsevaa oppilasta luokassa on. Tämän vuoksi **opettaja on paras henkilö valitsemaan käyttämänsä oppimateriaalin**.
- Kuntien toimintakulttuuri ja johtamisen tavat määrittävät hyvin pitkälti sitä, miten opetus järjestetään. Kunnat erilaistuvat, eivätkä samat ratkaisut toimi kaikkialla. Kuntien autonomiaa tulee ylläpitää, mutta samalla varmistaa alueellinen yhteistyö. Hyvänä esimerkkinä toimii Tampereen seutu, jossa koulun omaa päätäntävaltaa tarvittavista resursseista on vahvistettu esim. budjetoinnin keinoin. Tätä työtä varten rehtoreita on koulutettu talousosaamiseen oman yksikön näkökulmasta. Tämän turvin **koulut pystyvät entistä paremmin kehittämään toimintaa oppilaiden tarpeiden näkökulmasta**.
- Tampere käyttää myös osallistuvaa budjetointia täydentämään ja monipuolistamaan kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia. Kaupunginvaltuusto valitsee osallistuvan budjetoinnin teeman, joka vaihtuu eri kierroksilla. Lasten ja nuorten hyvinvointi oli teemana vuosina 2020–2021. Vuosien 2022–2023 teemana on turvallinen arki.

2019	Kaikki koulumenot	Oppimateriaalit
Perus- ja esiopetus	5 453 miljoonaa euroa	73 miljoonaa euroa
Toinen aste	2 528 miljoonaa euroa	60 miljoonaa euroa

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Kustannusyhdistys

Kustannettujen oppimateriaalien osuus koulun kokonaismenoista on parin prosentin luokkaa. Oppimateriaalihankinnoista nipistämällä ei synny merkittäviä säästöjä.

Taustadata: Koulua tulee kehittää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa

- **Valtion tulee huolehtia siitä, että kunnilla ja kouluilla on edellytykset kehittää koulua ja opetusta yhdessä muiden toimijoiden ja sidosryhmien kanssa**
    - Haasteet ovat yhteiskunnallisia ja niin moniulotteisia, että koulutuksen järjestäjät eivät kykene niitä yksin tai paikallisesti ratkaisemaan: Syntyvyyden lasku, väestön vanheneminen ja sisäinen ja ulkoinen muuttoliike aiheuttavat kunnille ja koulutuksen järjestäjille paineen uudenlaisille ratkaisuille, omaksua ja ottaa käyttöön uudenlaisia teknologioita ja halua ja kykyä kehittää koulujen toimintakulttuuria uudenlaisella tavalla.
    - Koulutusta ja opetutusta on kehitettävä ensisijaisesti oppijan ja opettajan tarpeiden näkökulmasta, mutta myös kehittämällä koulujen johtamiskulttuuria ja toimintamalleja. Oppimiskokemusta ei voi kehittää virastossa tai budjettikeskustelussa, mutta näissä pöydissä määritellään, onko koululla ylipäätään mahdollisuutta uudistua.
    - Aidot vaikuttavuusteot tehdään yhteistyössä eri sidosryhmien ja yksityissektorin kanssa, mutta oleellista on tehdä kehitystyö lähellä koulun arkea.
    - Hankerahoituksen sijaan peruskoulua tulee kehittää riittävällä perusrahoituksella. Valtion on pidettävä huolta siitä, että rahoitus valuu suoraan sinne, missä vaikuttavuus on suurin. Vaikuttavuutta on kyettävä seuraamaan.

- **Oppimateriaalikustantaja on jatkuvassa dialogissa opettajan ja oppijan kanssa – mutta julkisen sektorin kehityshankkeissa vasta liian myöhään**
    - Oppimateriaalikustantajat tarjosivat pandemiavuosina digiaineistot kaikille koululaisille veloituksetta käyttöönsä. Tämä oli mittava, noin 10 miljoonan euron kädenojennus opetuksen järjestäjille ja samalla konkreettinen osoitus, kuinka nopeasti ja ketterästi voimme ratkaista isojakin haasteita muuttuvassa yhteiskunnassa.
    - Oppimateriaalikustantaja tekee kaiken tuotekehityksen yhdessä oppimateriaalin käyttäjän kanssa. Kustantajalla on resurssit, tieto ja osaaminen kehittää koulua yhdessä julkisen sektorin kanssa, mutta keskusteluun on päästävä varhaisemmassa vaiheessa.

